

**ПРАВО ГРОМАДЯН НА ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ, ДІЙ АБО БЕЗДІЯЛЬНОСТІ
ДЕРЖАВИ ТА ЇЇ ОРГАНІВ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ**

**THE RIGHT TO APPEAL AGAINST DECISIONS, ACTIONS OR INACTION
OF THE STATE AND ITS BODIES: THEORETICAL AND LEGAL ANALYSIS**

Белікова М.І.,

аспірант кафедри адміністративного права

Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»

У статті викладене бачення категорії оскарження рішень дій або бездіяльності органів державної влади. Проаналізоване право громадян на таке оскарження. Виокремлені проблеми в його реалізації та запропоновані шляхи подолання цих проблем.

Ключові слова: адміністративне оскарження, право громадян, звернення громадян, скарга.

В статье изложено видение категории обжалования решений, действий или бездействия органов государственной

власти. Проаналізовано право громадян на таке обжалованіє. Выделены проблемы в его реализации и предложены пути преодоления этих проблем.

Ключевые слова: административное обжалованіє, право громадян, обращенія громадян, жалоба.

The article devoted of the category appeal decisions, acts or omissions of public authorities. Analyzed citizens' right to such appeal. Singled out problems in its implementation and the ways of overcoming these problems.

Key words: administrative appeal, rights of citizens, appeals, complaint.

Актуальність досліджуваної проблеми. Головним показником розвитку демократії та встановлення правової держави в будь-якій країні є рівень гарантування та забезпечення реалізації і захисту прав і свобод людини та громадянина. Одним із способів втілення зазначених механізмів є оскарження громадянином рішень, дій або бездіяльності органів державної влади. Він закріплений як на міжнародному, так і на національному рівнях. У вітчизняному законодавстві право громадян на оскарження знайшло своє відображення у положеннях Конституції України, законодавчих актах, зокрема у Законі України «Про звернення громадян» та інших нормативно-правових актах, що мають підзаконний характер. Незважаючи на високий рівень впорядкованості вказаних правовідносин, існує необхідність в подальшому аналізі на доктринальному рівні як процедури оскарження рішень, дій або бездіяльності органів виконавчої влади в адміністративному порядку, так і порядку реалізації права громадян на таке оскарження з метою розробки теоретичних підвалин, що слугуватимуть удосконаленню чинного законодавства.

Аналіз публікацій та досліджень. Запропонована тематика є недостатньо розробленою. Загальний характеристичі оскарження рішень, дій та бездіяльності органів виконавчої влади були присвячені науковій праці О. І. Грибка, Л. С. Кисіль, Д. В. Лученко, В. П. Тимошук, специфіку адміністративного оскарження в окремих сферах державного управління вивчали Н. В. Александрова, В. Галай, В. К. Колпаков, С. А. Убогий та інші.

Метою статті є загальна характеристика категорії адміністративного оскарження, виявлення її переваг та недоліків, а також здійснення правового та теоретичного аналізу права громадян на оскарження рішень, дій та бездіяльності органів виконавчої влади.

Вклад основного матеріалу. Оскарження рішень, дій або бездіяльності держави та її органів (адміністративно-правове оскарження) слід розглядати як категорію, яка може бути використана для позначення кількох правових явищ, які відображають різні боки розгляданого феномену, а саме як: правові відносини, інститут права, суб'єктивне право та адміністративний процес. Такий підхід до розгляду зазначеної категорії, запропонований Д. В. Лученко [1, с. 153], на нашу думку, є доцільним, оскільки раніше науковці розглядали оскарження або як інститут, або як процес чи суб'єктивне право окремо, без узагальнення й об'єднання в одне ціле. Оскільки адміністративно-правове оскарження можна класифікувати за способом оскарження на адміністративне та судове, то видається можливим стверджувати, що адміністративне оскарження також слід розглядати як правові відносини, інститут права, суб'єктивне право та адміністративний процес. Зупинимось на цьому твердженні детальніше та проаналізуємо його.

По-перше, під адміністративним оскарженням слід розуміти охоронні адміністративно-правові відносини, що виникають між скаржником, суб'єктом владних по-

вноважень і органом, компетентним розглядати скарги, з приводу скасування рішення та (або) визнання незаконних дій чи бездіяльності органів державної влади. Суб'єктами таких відносин є суб'єкти владних повноважень, чії рішення, дії або бездіяльність оскаржені, органи (посадові особи), уповноважені розглядати скарги, та скаржники [2, с. 189]. Останні можуть бути поділені на дві великі групи: суб'єкти, що мають матеріальну зацікавленість в оскарженні актів, дій або бездіяльності органів публічної влади і їх посадових осіб (особи, права яких порушені), та суб'єкти, зацікавленість яких є юридичною (законні представники, прокуратура, інші органи контролю і нагляду тощо). Особливістю суб'єктного складу відносин оскарження є також те, що ці відносини завжди повинні мати трьохчленний характер (скаржник, суб'єкт владних повноважень, чії рішення, дії, бездіяльність оскаржені, і орган, який розглядає скаргу) [3, с. 221]. Необхідно також зазначити, що скаржниками можуть бути як фізичні, так і юридичні особи.

По-друге, відносини адміністративного оскарження, набуваючи нормативного характеру, втілюються в сукупності норм права, що ці відносини врегульовують, тобто у відповідному інституті права. На думку І. О. Грибка, адміністративне оскарження – це правовий інститут, який являє собою сукупність правових норм, що регулюють суспільні відносини, які виникають з приводу реалізації фізичною чи юридичною особою права на оскарження рішень, дій та бездіяльності органів виконавчої влади шляхом подання скарги до органу виконавчої влади (посадової особи), що уповноважений здійснювати їх розгляд та вирішення [4, с. 8]. Його зміст характеризується двома основними складовими: перша – це наявність правовідносин між громадянином та органом публічної влади, що виникають у зв'язку з реалізацією управлінських функцій органами державної влади, тому обов'язковими суб'єктами правовідносин є орган, наділений владними повноваженнями, та громадянин; друга – предмет та підставою оскарження є рішення, факти діяльності чи бездіяльності органів виконавчої влади [5, с. 42].

По-третє, адміністративне оскарження можна також розуміти як суб'єктивне право особи. Ученими-адміністративістами в цьому контексті досить часто вживається вираз «право на скаргу». Вважаємо такий підхід не зовсім коректним, оскільки особа має право не лише звернутися зі скаргою, а й на її розгляд компетентним органом, отримання рішення за скаргою, відмовитися від неї.

Загалом же суб'єктивне право на оскарження реалізується особою з метою задоволення особистих, суб'єктивних інтересів, або з метою захисту інтересів інших осіб, а також суспільних інтересів. За своєю структурою суб'єктивне право може складатися із повноважень трьох основних видів: а) права вимагати; б) права на позитивні дії; в) домагання [6].

I, нарешті, по-четверте, адміністративне оскарження можна розуміти як адміністративний процес, що спирається на низку принципів, а саме: загальноправові (принцип свободи, справедливості, рівності, демократизму, верховенства права та законності) та власне принципи адміністративного оскарження (гласність і відкритість, обов'язковість рішення по скарзі, швидкості та економічності).

Проаналізувавши зазначену категорію, вважаємо за необхідне виокремити позитивні та негативні сторони процедури оскарження рішень, дій або бездіяльності держави та її органів в адміністративному порядку, порівняно з судовим оскарженням [7, с. 84-85].

До переваг адміністративного оскарження віднесемо: його оперативність, меншу формалізованість та економічність [8, с. 107]; швидке усунення порушення законності і застосування заходів стягнення до винних осіб [9, с. 32]; ефективне адміністративне оскарження суттєво зменшує навантаження на судову гілку влади; виявлення недоліків у роботі органів, рішення яких оскаржуються; у разі задоволення скарги, орган (посадова особа), який виніс рішення за скаргою, зобов'язаний вжити необхідних заходів для відновлення порушеного права, а також зобов'язати, винних у цьому порушенні осіб, принести вибачення заявнику в письмовій формі, та на прохання скаржника проінформувати про це заінтересованих у розгляді скарги осіб [10]; унаслідок розгляду скарги уповноважений орган чи посадова особа не лише скасовує оскаржуване рішення, а й може його змінити.

До недоліків оскарження рішень, дій або бездіяльності органів публічної влади в адміністративному порядку можна віднести наступні: швидкість та оперативність позитивні лише щодо нескладних питань, в інших же випадках вона може принести лише шкоду; зацікавленість органу у захисті своїх відомчих інтересів; значна кількість нормативно-правових актів, що регулюють адміністративне оскарження, створює проблеми в процесі оскарження рішень громадянами. Адже відомча нормотворчість у галузі адміністративних процедур є надто об'ємною і розгалуженою. Не завжди кожний громадянин має доступ до цієї маси підвідомчих актів, які часто не публікуються в офіційних джерелах, доступних населенню [5, с. 43]. Слід зауважити, що вказаний негативний момент, скоріше, свідчить про проблеми кодифікації законодавства в Україні, ніж про недоліки в самому інституті адміністративного оскарження.

Важливе місце в інституті адміністративного оскарження посідає право громадян на оскарження рішень, дій або бездіяльності органів державної влади. Його можна визначити як забезпечене адміністративно-правовими нормами право на звернення з метою захисту прав і законних інтересів, а також виразом соціальної свободи і втіленням міжнародних стандартів у сфері прав людини і громадянина [6]. Право на звернення закріплено в статті 40 Конституції України, де закріплено, що усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк. Норми конституції є нормами прямої дії та встановлюють за-

гальні правові положення, що детальніше регламентуються законами та актами підзаконного характеру. Провідне місце серед них належить Закону України «Про звернення громадян» від 02.10.1996 № 393/96-ВР (далі – Закон), відповідно до якого під зверненнями громадян слід розуміти викладені в письмовій або усній формі пропозиції (зауваження), заяви(клопотання) і скарги, останні є об'єктом нашого дослідження. В Україні визначення скарги було сформульоване ще у 1924 році М. Д. Загряцковим. Автор під адміністративною скаргою розумів відкрите звернення зацікавленої особи до ієрархічно вищих органів адміністративної влади з метою зміни або знищення невірною адміністративного розпорядження або упущення через його недостатню фактичну або юридичну обґрунтованість [9, с. 32]. У наш час, згідно з Законом, скарга – це звернення з вимогою про поновлення прав і захист законних інтересів громадян, порушених діями (бездіяльністю), рішеннями державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, об'єднань громадян, посадових осіб. Саме через подання скарги громадянин отримує можливість доповісти відповідному державному органу про застосування до нього незаконних дій, у тому числі і заходів адміністративно-процесуального примусу. Мета подання такої скарги полягає у захисті та поновленні порушених прав і законних інтересів громадянина. З положень Закону видно, що законодавець «презюмує», припускає правомірність позиції громадянина, який вважає, що конкретне рішення, дія чи бездіяльність у сфері управлінської діяльності порушує його права, створюючи йому підстави реалізації права на оскарження. Уперше такий умовивід було зроблено І. О. Грибком [11, с. 366].

Право на оскарження визнається за всіма громадянами незалежно від їх соціального та майнового стану, расової і національної приналежності, ставлення до релігії, місця проживання. Необхідно також зазначити, що право на оскарження рішень, дій або бездіяльності державних органів визнається також за особами, які не є громадянами України, тобто іноземцями, апатридами та біпатридами, які законно знаходяться на її території. Однак дане положення видається досить сумнівним та таким, що обмежує права людини, адже особи, які знаходяться на території України, також повинні мати право на адміністративне оскарження, навіть, якщо їх перебування є незаконним. Таку ж думку висловлював й І. О. Грибок.

Право на оскарження знаходить свій зовнішній вияв у скарзі. Вона повинна відповідати певним умовам, які встановив законодавець, задля того, аби уповноважений на те орган прийняв її до розгляду, а саме: у скарзі має бути зазначено прізвище, ім'я, по батькові, місце проживання громадянина, викладено суть порушеного питання, прохання чи вимоги. Вона може бути усною (викладеною громадянином і записаною посадовою особою на особистому прийомі) чи письмовою, надісланою поштою або переданою громадянином до відповідного органу, установи особисто чи через уповноважену ним особу, якщо ці повноваження оформлені відповідно до чинного законодавства. Письмова скарга повинна бути підписана скаржником із зазначенням дати. Скарга, що оформлена з недодержанням вище зазначених вимог повертається скаржнику (ст. 5). Аналіз роботи зі зверненнями громадян до органів виконав-

чої влади свідчить, що практика особистого прийому громадян не тільки сприяє оперативному розгляду питань, порушених скаржниками, але й значно впливає на зменшення кількості письмових скарг до керівництва органів [5, с. 45]. Що ж стосується письмової скарги, то без зазначення місця проживання, не підписана автором (авторами), а також така, з якої неможливо встановити авторство, визнається анонімною і розгляду не підлягає. Хоча, як зазначає О. О. Лукашева, анонімі скарги нерідко є сигналом або додатковою інформацією при здійсненні перевірок діяльності тих чи інших органів або посадових осіб [10].

Вважаємо за можливе погодитися із зазначеною позицією, але обов'язку з проведення перевірки та письмового повідомлення скаржника про її результати, анонімна скарга не викликає.

Законом встановлені умови, за яких скарги не підлягають розгляду і вирішенню в адміністративному порядку, а саме: 1) не підписані автором; 2) без зазначення місця проживання; 3) анонімі; 4) повторні скарги від одного і того ж громадянина з одного і того ж питання, якщо воно було вирішено по суті, до одного і того ж органу; 5) скарги, терміни для подання яких закінчились; 6) скарги осіб, визнаних судом недієздатними; 7) скарги на рішення загальних зборів колективних сільськогосподарських підприємств, акціонерних товариств, юридичних осіб, створених на основі колективної власності; 8) скарги на рішення вищих державних органів. Зазначені підстави, на наш погляд, потребують додаткового роз'яснення та уточнення з боку законодавця чи науковців. Це такі, як: 2) скарги без зазначення місця проживання; 5) скарги, терміни для подання яких закінчились. Спробуємо проаналізувати їх, почнемо з останньої. Отже, не підлягають розгляду і вирішенню в адміністративному порядку скарги, терміни для подання яких закінчились. Законом встановлено, що скарга на рішення, що оскаржувалось, може бути подана до органу або посадовій особі вищого рівня протягом одного року з моменту його прийняття, але не пізніше одного місяця з часу ознайомлення громадянина з прийнятим рішенням. Однак пропущений з поважної причини термін може бути поновлений органом чи посадовою особою, що розглядає скаргу. Виникає питання щодо визнання тієї чи іншої причини поважною чи неповажною. Таким чином, рішення стосовно статусу причини пропуску терміну приймає відповідна особа, керуючись своєю правосвідомістю [12].

Тобто «поважна причина» – це оціночне поняття. Оціночні поняття виступають особливою формою матеріалізації аксіологічних та правових установок суспільства, а також надають особливого характеру та форми юридичним нормам, до складу яких вони входять. Конструюючи оціночну правову норму, законодавець делегує частину своїх повноважень щодо правового регулювання суспільних відносин суб'єктам правозастосовчої діяльності в частині індивідуального вирішення конкретної справи і найповнішого задоволення інтересів її учасників [13]. Тому, на наш погляд, необхідно розтлумачити поняття «поважна причина» на законодавчому рівні, або ж навести перелік таких підстав, однак слід зазначити, що цей перелік має бути вичерпний, задля уникнення зловживань з боку сторін.

Наступною підставою, за якої скарга не підлягає розгляду, є її подання без зазначення в ній місця проживан-

ня скаржника. Відповідно до Закону України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» від 11.12.2003 № 1382-IV місцем проживання визначається адміністративно-територіальна одиниця, на території якої особа проживає строком понад шість місяців. Згідно зі статтею 29 Цивільного кодексу України, місцем проживання фізичної особи є житловий будинок, квартира, інше приміщення, придатне для проживання в ньому (гуртожиток, готель тощо), у відповідному населеному пункті, в якому фізична особа проживає постійно, переважно або тимчасово. Таким чином, можна зробити висновок, що у мається на увазі те визначення місце проживання, що закріплено в Цивільному кодексі, оскільки в цьому разі орган чи посадова особа, уповноважена розглядати скарги, матиме зворотній зв'язок зі скаржником. Зважаючи на це, видається незрозумілим як особа, що не має місця проживання зможе реалізувати своє право на оскарження. Відповідно до Закону України «Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей» від 02.06.2005 № 2623-IV бездомною особою є особа, яка перебуває в соціальному становищі бездомності, тобто такому соціальному становищі, що зумовлене відсутністю в неї будь-якого житла, призначеного та придатного для проживання. Отже, по суті, вказані особи не мають місця проживання, яке б вони могли зазначити у скарзі, і це, в свою чергу тягне, відмову у її розгляді. Хоча у Законі говориться про те, що бездомні особи мають всі права і свободи, закріплені Конституцією і законами України (ст. 5). Основний же Закон встановлює рівність конституційних прав і свобод громадян та їх рівність перед законом. До того ж забороняє привілеї чи обмеження за ознаками раси, кольору шкіри, політичних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками. Тому умова розгляду скарги щодо зазначення місця проживання скаржника, на наш погляд, порушує права певної категорії осіб, а саме бездомних осіб, що не перебувають у закладах соціального захисту таких осіб. Ми вважаємо, що для них є можливим вказувати не місце проживання у розумінні ЦК України, а місце проживання, що зазначається в Законі України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні», тобто певну адміністративно-територіальну одиницю.

На особливу увагу заслуговує питання застосування мови скарги. Законом визначено, що громадяни мають право звертатися до органів державної влади, місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, об'єднань громадян, посадових осіб українською чи іншою мовою, прийнятною для сторін. При цьому відсутні уточнення щодо рівня прийнятності тієї чи іншої мови. Можлива ситуація, коли немає єдиної прийнятної для обох сторін мова. Хоча законом не покладено обов'язок забезпечувати переклад скарги, але закріплено важливу правову пересторогу про заборону відмови у прийнятті звернення у випадку незнання мови звернення. Тому логічно зробити висновок, що громадянин має право звертатися зі скаргою, складеною будь-якою мовою, і державний орган повинен таку скаргу прийняти. При цьому можливий переклад повинен бути здійснений, на думку Л. Є. Кісіль, за ініціативою і рахунок державного органу [14, с. 176]. Однак, ми вважаємо, що поняття «прийнят-

на мова» для сторін, законодавцю краще було б замінити на «регіональна мова», в світлі прийнятого нещодавно Закону України «Про засади державної мовної політики» від 03.07.2012 № 5029-VI. До регіональних мов або мов меншин України, до яких застосовуються заходи, спрямовані на використання регіональних мов або мов меншин, що передбачені у цьому Законі, віднесені мови: російська, білоруська, болгарська, вірменська, гагаузька, ідиш, кримськотатарська, молдавська, німецька, новогрецька, польська, ромська, румунська, словацька, угорська, русинська, караїмська, кримчацька. Регіональна мова або мова меншини (мови) використовується на відповідній території України в роботі місцевих органів державної влади, органів Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування, застосовується і вивчається в державних і комунальних навчальних закладах, а також використовується в інших сферах суспільного життя в межах і порядку, що визначаються цим Законом. Основною мовою роботи, діловодства і документації органів державної влади та органів місцевого самоврядування є державна мова. У межах території, на якій поширена регіональна мова (мови) в роботі, діловодстві і документації місцевих органів державної влади і органів місцевого самоврядування може використовуватися регіональна мова (мови). У листуванні цих органів з органами державної влади вищого рівня дозволяється застосовувати цю регіональну мову (мови). Держава гарантує відвідувачам

органів державної влади і органів місцевого самоврядування надання послуг державною мовою, а в межах території, на якій поширена регіональна мова (мови) – регіональними мовами. Необхідність забезпечення такої гарантії має враховуватися при добірї службових кадрів. Зважаючи на все вищевикладене, видається доцільним зазначити в Законі України «Про звернення громадян» можливість подання звернення, а, отже, і скарги, державною та регіональною мовами, це дозволить уникнути суперечностей та непорозумінь між скаржником та органом, уповноваженим розглядати скарги.

Висновки. Підсумовуючи викладене, слід відзначити, що адміністративне оскарження можна розглядати як правові відносини, інститут права, суб'єктивне право та процес. Оскарження рішень, дій або бездіяльності органів державної влади в адміністративному порядку має як переваги, так і недоліки у порівнянні з процедурою судового оскарження. Адміністративне оскарження є одним з найшвидших та найефективніших способів реалізації права громадян на захист та поновлення своїх порушених прав та законних інтересів. Засади цієї реалізації визначені в Конституції та Законі України «Про звернення громадян». Аналіз змісту останнього вказує на необхідність уточнення деяких його положень, що дозволить підвищити ефективність процедури адміністративного оскарження та посилити гарантії належної реалізації права громадян на скаргу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Лученко Д. В. Про правову природу оскарження рішень, дій або бездіяльності суб'єктів повноважень / Д. В. Лученко // Вісник Академії правових наук України : зб. наук. пр. / Акад. прав. наук України. – Х. : Право, 2011. – 2011 р. № 4(67). – С. 152–160.
2. Лученко Д. В. Про правову природу оскарження рішень, дій або бездіяльності суб'єктів владних повноважень як правова категорія / Лученко Д. В. // Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки : зб. наук. пр. / Запорізький національний університет. – Запоріжжя : ЗНУ, 2012. – 2012. – № 1 (ч. 1). – С. 188–193. – Бібліогр. : с. 193.
3. Рудой В. С. Орган виконавчої влади як суб'єкт адміністративно-правових відносин оскарження: постановка питання / В. С. Рудой // Публічна влада в Україні та конституційно-правовий механізм її реалізації : матеріали наук.-практ. конф., м. Харків, 28 верес. 2011 р. / Нац. акад. правов. наук України, Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Я. Мудрого», НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування НАПрН України. – Х. : Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2011. – С. 221–223.
4. Грибок І. О. Оскарження рішень органів виконавчої влади в адміністративному порядку : автореферат дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 Теорія управління, адміністративне право і процес, фінансове право / І. О. Грибок. – К. : Б. в., 2006. – 19 с.
5. Полухович В. Адміністративно-правовий захист особи у відносинах з органами державної влади / В. Полухович // Право України. – 2003. – № 5. – С. 41–46.
6. Панова І. В. Конституційне право громадян на оскарження як один із найважливіших адміністративно-правових способів захисту прав і свобод людини і громадянина [Електронний ресурс] / І. В. Панова // Міжнародні науково-практичні інтернет-конференції за різними юридичними напрямками. – Режим доступу : http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=168 – Заголовок з екрана.
7. Константінов С. Принципи оскарження постанов у справах про адміністративні правопорушення / С. Константінов // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2010. – № 4. – С. 82–86. – Бібліогр. : с. 86.
8. Тимошук В. П. Інститут адміністративного оскарження: проблеми та перспективи розвитку / В. П. Тимошук // Часопис Київського університету права. – 2008. – № 4. – С. 105–110.
9. Грянка Г. В. Право на оскарження, як засіб забезпечення законності при застосуванні заходів адміністративно-процесуального примусу / Г. В. Грянка // Економіка, фінанси, право. – 2009. – № 1. – С. 31–35.
10. Права человека : учебник для вузов [Електронний ресурс] / Отв. ред. Е. А. Лукашева. – М. : Норма, 2002. – 560 с. – Режим доступу : http://www.pravo.vuzlib.org/book_z1046_page_1.html . – Заголовок з екрана.
11. Грибок І. О. Презумпція правомірності вимог суб'єкта звернення в інституті адміністративного оскарження / І. О. Грибок // Актуальні проблеми держави і права. Вип. 19. – О. : Юрид. л-ра / Одеська нац. юрид. акад., 2003. – С. 365–367.
12. Кісіль З. Р., Кісіль Р. В. Адміністративне право: навч. посіб. [Електронний ресурс] – 3-те вид. – К. : Алерта ; ЦУЛ, 2011. – 696 с. Режим доступу : http://pidruchniki.ws/1835010845268/pravo/institut_administrativnogo_oskarzhennya_administrativna_skarga#353. – Заголовок з екрана.
13. Євдокимов Д. Застосування оціночних понять в сучасному кримінальному праві [Електронний ресурс] / Д. Євдокимов // Юстиніан. – № 6. – 2009. – Режим доступу : <http://justinian.com.ua/article.php?id=3231>. – Заголовок з екрана.
14. Кісіль Л. Є. Нагальні завдання удосконалення адміністративного оскарження / Л. Є. Кісіль // Часопис Київського університету права. – 2011. – № 4. – С. 174–179. – Бібліогр. : С. 178–179.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

**НАУКОВИЙ ВІСНИК
УЖГОРОДСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ**

Серія

ПРАВО

Випуск 21

Частина 1

Том 2

Ужгород-2013

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук з юридичних дисциплін.

*Постанова Президії ВАКУ України № 205/5 від 08 червня 2005 року.
Проведено перереєстрацію видання, Постанова Президії ВАКУ України № 105/3 від 08 липня 2009 року.*

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор: Бисага Ю.М. – д.ю.н., професор
Заст. гол. редактора: Гарагонич О.В. – к.ю.н., доцент
Вчений секретар: Белов Д.М. – к.ю.н., доцент
Члени редколегії: Бобровник С.В. – к.ю.н., професор
Булеца С.Б. – к.ю.н., доцент
Воронова Л.К. – д.ю.н., професор, академік Академії правових наук України
Гомонай В.В. – к.ю.н., доцент
Греца Я.В. – к.ю.н., доцент
Грошевий Ю.М. – д.ю.н., професор, академік Академії правових наук України
Дзера О.В. – д.ю.н., професор, член-кореспондент Академії правових наук України
Козюбра М.І. – д.ю.н., професор, член-кореспондент Академії правових наук України
Колодій А.М. – д.ю.н., професор
Кубічек П. – к.ю.н., професор, Університет імені Я.А. Коменського, м. Братислава (Словацька Республіка)
Лазур Я.В. – д.ю.н., професор
Лемак В.В. – д.ю.н., професор, член-кореспондент Академії правових наук України
Марек К. – к.ю.н., професор, Університет імені Т.Г. Масарика, м. Брно (Чеська Республіка)
Марцеляк О.В. – д.ю.н., професор
Митровка Я.В. – к.ю.н., доцент
Палінчак М.М. – к.і.н., доцент
Патакійова М. – професор, доктор права, к.ю.н., проректор Університету імені Я.А. Коменського, м. Братислава (Словацька Республіка)
Петришин О.В. – д.ю.н., професор, академік Академії правових наук України
Праневічне Б. – к.ю.н., професор, Університет імені Миколаша Ромеріса, м. Вільнюс (Литовська Республіка)
Рогач О.Я. – д.ю.н., професор
Семерак О.С. – к.ю.н., професор
Сідак М.В. – д.ю.н., професор
Скрипнюк О.В. – д.ю.н., професор
Фазикош В.Г. – к.ю.н., професор
Чечерський В.І. – к.ю.н., доцент
Ярема В.І. – д.е.н., професор

**Рекомендовано до друку
Вченою радою Державного вищого навчального закладу
„Ужгородський національний університет”, протокол № 2 від 28 березня 2013 року.**

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації серія ВК № 7992,
видане Державним комітетом телебачення і радіомовлення 09.10.2003 р.